

Hannäs Hembygdsförening

Hägerstad Skatte och Frälse Nystad

Intervju med Anna Edstrand¹ av Göte Edstrand år 2000

Den 28 mars 1945 kom vi till Labbet², och så började jag arbeta den 1 april. Då började vi bägga två i ladugården hos arrendatorn Axel Pettersson. Hans två söner Bertil och Carl jobbade också på gården. Axel Pettersson hade då bara ett år kvar utav arrendetiden. Han började på att bli gammal också, så han slutade. Hans två mågar Kurt och Nils, och hans son Bertil tog Flemma gård på arrende. Flemma gård³ ligger någonstans utanför Linköping. Sonen Carl blev kvar på Hägerstad. Carl gifte sig med Dagny, Gustav⁴ och Karins äldsta dotter. Carl bodde redan i arrendatorbostaden och det huset var rätt så dåligt. Då inredde de ett provisoriskt rum och kök nere i hönshuset, så där bodde Calle och Dagny, medan de renoverade arrendatorbostaden ordentligt. Hönshuset ligger emellan Gustav Karlssons⁵ och arrendatorbostaden.

När vi bodde i Labbet, då var det inte mer än lägenheten som vi bodde i, som var bebod. Det andra var så förskräckligt dåligt, så det använde vi bara till att ha cyklarna och lite redskap i. Det var inte så folk kunde bo där då. Utan senare gjorde de iordning den änden av Labbet, rev det som var och byggde till. Förr har det varit två lägenheter, men det var så förskräckligt. Jag vet inte om den änden vi bodde i var lika gammal. Den bortre änden hade nog troligtvis varit den första stugan, för den vi bodde i var mycket nyare.

När vi kom till Hägerstad Skatte, då var det samma ladugård som nu, fast de har förbättrat den en hel del.

När de hade Storskiftet låg gårdarna där uppe⁶, även den gården som heter Frälse, den hette Norrgården när den låg där uppe. Det har legat stugor mellan där, och sedan där borta vid maskinhallen.

Larssveden⁷ fanns inte kvar när vi flyttade till Labbet, men jag minns folk som hade bott där. Det var inte rivet då, men det var ingen som bodde där. Den siste som bodde där, han hette Allan⁸ och han var gift med Signe Öster. De hade en pojke som har bott borta i Kron⁹, de var släkt på något vis. Han bodde nere i Ukna, men så brann det hemmet, som de bodde i där nere, så då kom han tillbaka och började skolan här i Hannäs igen. Lennart hette grabben, han var född 1922. Jag kommer inte ihåg ladugården, men stugan inne vid Larssveden har jag varit inne i. Bakugn fanns det i de gamla stugorna, för det mesta hade de en stor bakugn. Längre tillbaka fanns det ingen järnspisel, utan då hade de en öppen spisel där grytan hängdes över elden, och brödet gräddade de i bakugnen.

Murstocken vid Larssveden

¹ Anna Edstrand född 1919, mor till Göte.

² Hägerstad Skatte Statbostaden Labbet.

³ Vreta Kloster Flemma gård.

⁴ Kyrkvärd Gustav och Karin Karlsson var ägare till Hägerstad Skatte 1927-1992.

⁵ Gustav Karlsson bodde i Mangårdsbyggnaden till Hägerstad Skatte.

⁶ Alla tre gårdarna i Hägerstad, Norrgården 1 mtl Frälse, Mellangården ½ mtl Kronoskatte och Oppgården ½ mtl Kronoskatte, låg mellan Labbet och Arrendatorbostaden vid Storskiftet 1772-95. Någon gång mellan Storskifte och Laga skifte slås Mellangården och Oppgården samman till Hägerstad Kronoskatte 1 mtl. 1864-66 förrättades Laga skifte, och Norrgården Hägerstad Frälse flyttas ut ur byn till Stora Nystad.

⁷ Hägerstad Skatte Larssveden.

⁸ Allan Andersson.

⁹ Grävsätter Kron, hette även Krogen och Nytorp.

Hannäs Hembygdsförening

Hägerstad Skatte och Frälse Nystad

Jag minns när de rev Engdalsstället¹⁰, för det gjorde Erik i Bergåkra¹¹. Jag har åkt förbi, så jag har sett stugan, men det bodde ingen där då, men jag minns de sista som bodde i Engdalsstället. Det heter Petterslund, fast de kallar det Engdal efter en skräddare. De hette Thorén, de sista som bodde där. Det har kanske funnits en ladugård, men jag minns bara stugan. Stugan rev Erik sedan vi hade flyttat in här¹², i början av 1950-talet, jag kommer ihåg att han var inne hos oss, med han hölls och rev däruppe.

Larssveden¹³ revs sedan vi hade flyttat hit till Hagaborg. Vi var uppe och plockade kräftor i Axsjön, och då var jag inne i stugan. Stugan måste ha funnits 1951.

Den siste som bodde i Johanneslund¹⁴ var Johansson, en ganska originell gubbe. Jag har bara hört talas om andra som har bott där. Johansson hade varit på sjön och han pratade väldigt mycket. Han var rolig gubben, fast de som kände igen honom sa att man skulle inte tro på allt han sa, för mycket var fantasi. Han kunde berätta så han fick ut mycket poäng i det han sa.

När Simonsson, som var gårdskarlar hos Tauvon vid slottet, skulle rödfärga ladugården var något han pratade om. När den ene gubben stod på backen och den andre var uppe på stegen bra högt, tippade rödfärgshinken över huvudet på den som stod på backen. Det kanske var sant, det är inte omöjligt, för det låter troligt. Det var Johansson i Johanneslund och Simonsson. Vilken som fick hinken över huvudet kommer jag inte ihåg, men det berättade han många gånger. Jag tror att det var ladugården på Hägerstad Skatte som rödfärgades.

Det var Magnussons barn¹⁵ som drunknade när de var på väg till eller från skolan. De gick ner borta vid sundet här¹⁶. Jag vet inte riktigt, eftersom de bodde uppe i Johanneslund, om de gick över slottet eller hur de gick.

Anneberg¹⁷ var också ett torp, där de för det mesta fick hugga i skogen och hjälpa till om somrarna ute på gårderna. Som jag minns det bodde en skolkamrat till mig där. Margit Johansson hette hon och pappan hette Erik. Mamman hette Anna och hon var från Gröndalen¹⁸.

Svahns kom dit, de flyttade ifrån Neustad. När de flyttade ifrån Neustad så var det till Näset. Som gamla bodde de i alla fall i Anneberg. Hon hette Lovisa. Det var en kristlig människa som fick arbeta ganska hårt, de hade många barn. Gubben var rätt så sträng skulle jag tro. De hade en son som bodde hemma som hette Sivert. Han bodde hemma så länge som föräldrarna levde. När han fick köpa Julafton, så bodde hans mamma där uppe hos honom också. Svahns var de sista som bodde där¹⁹. Sedan har Gustav och Karins yngsta dotter med familj haft det som sommarnöje.

Sivert ägde även Sandkullen²⁰. Sandkullen var aldrig något torp, det var en backstuga. Det finns ingen mark till Sandkullen, de hade inga djur heller. Den tant som jag minns som bodde där var ensam, ett ensamt fruntimmer. De som bodde efter henne, det var Alice Franzén och Inger.

¹⁰ Hägerstad Skatte Engdalsstället hette från början Fredrikslund, bytte namn på till Petterslund, men kallades i folkmun för Engdalsstället.

¹¹ Erik Pettersson i Hällingsfall Bergåkra.

¹² Hagaborg.

¹³ Hägerstad Skatte Larssveden.

¹⁴ Hägerstad Skatte Johanneslund var benämnt Bränneriet i Laga skifte Ägobeskrivning 1865.

¹⁵ Johan Magnusson och Emilia Charlotta Jonsdotter med nio barn bodde i Johanneslund. Tre av barnen drunknade i Vindommen den 8 februari 1887, två flickor födda 1873 och 1877, och en pojke född 1878.

¹⁶ Troligen sundet över Nystadviken mellan slottet och kyrkoruinen.

¹⁷ Hägerstad Skatte Anneberg.

¹⁸ Röhäll Gröndalen.

¹⁹ Svahns var de sista som bodde permanent i Anneberg.

²⁰ Hägerstad Skatte Sandkullen hette tidigare Kammarbo backstuga.

Hannäs Hembygdsförening

Hägerstad Skatte och Frälse Nystad

Alice var farmor till Inger. De fick ingen inkomst av Sandkullen, utan levde på annat. Alice hade två pojkar, Karl och Ture. Den ene var far till Inger, och den andre gifte sig med Ingers mor. Sedan blev det så att Inger växte upp hos farmor. Och så hade hon en dotter som hette Inez, men hon var i Stockholm och jobbade inom Frälsningsarmén.

När jag gick i skolan, då bodde det ett annat folk i Lövudden²¹, för de hade ett par pojkar som gick i skolan. Jag minns Börje, hette pojken som gick ett par år efter mig. Jag vet inte fler, för de har bott så länge där ute, de som har bott där.²²

Den som lät bygga Hägerstad slott under nödåren 1867-68 var Hugo Beyer. Det var inte frånsått då, utan då hörde det till gården Hägerstad Skatte. Trädgårdsmästarvillan kallades Vita hästen²³. Det fanns en ladugård. På den tiden på 1800-talet då var det faktiskt vanligt att de hade kor. Det hade även backstugusittarna, hur litet det var, så fick de försöka och slå vägrenarna och kullar, och de kunde ta reda på vass i sjöarna. De hade lite mark där nere. De hade två kor i slottets ladugård och några höns också. Fåren satte de upp med när det var alkoholistanstalt. Det har inte funnits hus som är rivna, det har istället kommit till fler.

Vi flyttade hit bort till Hägerstad Frälsegård, som det heter, fast att det de kallar det Nystad, men det heter det inte. När vi kom till Nystad 1945, då bodde KG, hans farmor och hans mor Hilda i stora huset. KG's far Carl hade dött 1943 vid midsommar. När han hävde på en vattentunna nere vid sjön, så fick han tarmvred och dog. De hade en fosterflicka som hette Viola Liljenmalm. Hon var 8 år när de tog hand om henne. Hon var väldigt duktig med att handarbete. Hilda och hon kom inte värst bra överens, utan hon tydde sig helt och hållet till KG's farmor, för de förstod varandra mycket bättre. Den där flickan hon var där borta tills KG gifte sig. Hon var kvar en tid efter giftemålet, fast då kom inte Britta och hon överens, så att hon flyttade.

Den nya ladugården²⁴ är byggd 1932. Den gamla stod inte kvar, grunden till den är kvar²⁵. Ladugården är byggd 1932. Min far, Erik Karlsson i Kulltorp Västra Ed, han bodde i Björka²⁶ då. Han åtog sig mycket sådana arbeten, så han grävde grunden till ladugården. Han hade en medhjälpare, som han hade anställd, som de kallade Olle Billig. Han hette inte Billig. Jag vet inte varför de kallade allihop syskonen så. De bodde i Petterslund²⁷, ett ställe intill mitt föräldrahem, där jag är född. Pappa han sa, att han tog honom till hjälp, när han åtog sig arbeten.

Det har inte funnits några fler hus vid hönshuset eller i trädgården, inte som jag minns. Det har legat hus där innan de byggde mangårdsbyggnaden, men det är inget som jag minns. Men det har bott folk där borta, för att det där Blås in²⁸, som de kallade den där lilla kåken, där bodde kusken Abraham Ståhl. Den fanns kvar när vi kom hit. Kusken hade 10 barn, påstod folk, och det var ganska litet.

Båthuset som är här nere vid sjön, det hade KG till garage. Det byggde troligtvis fjärdingsman, det var KG's farbror. Fjärdingsman hade de bilen i det där garaget, och det låg borta i trädgården²⁹.

²¹ Hägerstad Skatte Lövudden.

²² Karl och Mary Svahn arrenderade Lövudden 1933-66. Mary bodde kvar till 1986.

²³ Har den fått namnet från operetten Vårdshuset Vita Hästen komponerad av Ralph Benatzky? Hugo Beyer var musikdirektör och musikintresserad. Är det han som döpt huset?

²⁴ Ladugården till Hägerstad Frälse.

²⁵ Gamla ladugårdsrunden togs bort på 1990-talet av Robert Johansson Strandvillan, på uppdrag av arrendatorn Conny Gustavsson.

²⁶ Västra Ed Björka.

²⁷ Västra Ed Petterslund.

²⁸ Hägerstad Frälse Kuskbostad kallades i folkmun för Blås in, Blås ut, Kryp in och Kuskgårdet. Huset bestod endast av ett rum, och där bodde två vuxna med åtta barn.

²⁹ Till höger om uppfarten till gårdsplanen, som går mellan grindstolparna från Uknävägen.

Hannäs Hembygdsförening

Hägerstad Skatte och Frälse Nystad

Där upp där ladugårdsgatan³⁰ går i en krök, där låg först dasset, sedan vedskullet, sedan svinhuset, och sedan hönshuset³¹. Garaget låg lite längre ner i trädgården, det låg mitt emellan vägen och där vägen svänger där ladugårdsgatan slutar.³² Det fanns inga fler hus, förutom vedskullet och dasset som hörde till herrgården, det låg lite ovan magasinet³³, emellan staketet som finns nu och magasinet, där låg det. Smedjan³⁴ var borta när vi kom hit.

Bygget³⁵ fanns kvar, fast jag var aldrig där uppe, så jag såg inte stugan, hur den såg ut. Jag skulle tro att Engdals, Abrahamsdal och Bygget var byggda ungefär lika dant, efter vad jag har sett på kort³⁶. Huset rev Evert Karlsson i Klockarbolet. Det är troligt att han tog det till ved. Ladugården var redan väck. Jag minns den siste som bodde uppe i Bygget, Axel Andersson hette han. Han var gift, fast frun trivdes inte där. De hade en dotter³⁷, och dottern och Axels fru, de bodde i Norrköping. De 18 sista åren bodde han ensam uppe i Bygget. Han hade häst och kor, och han körde posten. Det gjorde han i Julafton³⁸ också. De byttes om. De körde posten ifrån Falerum till poststationen i Hannäs Solvesta.

Neustad³⁹, jag har bara hört talas om de där stugorna. Där bodde Svahns. Det kunde vara Landerdahl som bodde där senare.

Hela gården⁴⁰ har tillhört Borkhult förut. Sedan köpte Bogeman⁴¹ i Emaus den här gården. Han hade en hel del gårdar. Han rev alla de där torpen under kriget, för att det gick åt mycket ved då. Det blev ont om ved, för att det var förskräckligt kalla vintrar, och de hade gengas till bilarna. Det gick illa åt skogen. De som ägde stugor i skogar, de rev dem då. Bogeman lät riva torpen. Han bodde i Emaus. Bogeman var en förmögen man som var gift med grevinnan Stackelberg. Hon var mycket äldre än honom, så han fick klä sig förskräckligt gammalmodigt när de var ute och åkte, för hon ville att han skulle se jämställd ut med henne i ålder. Bogeman blev inte så gammal⁴². Han dog någon gång i början på 1930-talet. Han ägde Larum⁴³ där uppe, gården som Maj-Britt⁴⁴ bor i.

Kolade det gjorde de mycket förr i tiden. Visst fanns det gott om kolmilor, men mitt intresse för de här skogarna här uppe har varit dåligt, jag lever faktiskt kvar i alltihop som fanns uppe i Hultmans gård uppe i Gärdsnäs.

Innan vi kom till Labbet, då bodde Fjärdingsmans⁴⁵ i Arrendebostaden⁴⁶, i den änden som är bortåt herrgården till, och så bodde Edit och Gunnar i den här änden. Gunnar var ladugårdskarll.

³⁰ Uppfarten till ladugårdsplanen från Uknavägen.

³¹ Hönshuset flyttades och blev gethus i Hagaborg. Det finns kvar där.

³² Alla dessa hus är borta.

³³ Magasinet är den södra flygeln på hägerstad Frälse.

³⁴ Smedjan på Frälse låg i Smedhagen till vänster om vägen före sågplanen. Sågplanen låg där vägen delar sig mot Bygget och Neustadt. Smedjan på Skatte låg till höger om vägen mot Ukna efter Arrendebostaden.

³⁵ Hägerstad Frälse Bygget hette från början Johannesborg, men bytte på 1890-talet namn till Johannesberg eller Bygget.

³⁶ Det finns inga kort hos HBF på varken Engdalsstället eller Abrahamsdal.

³⁷ Dottern Elsa blev barnmorska.

³⁸ Grävsätter Julaftonstorp.

³⁹ Hägerstad Frälse Neustad.

⁴⁰ Hägerstad Frälse.

⁴¹ Godsägare Carl Gustaf Bogeman (1884-1932) och grevinnan Anna Lewenhaupt f Stackelberg (1862-1946) från Emaus vid Fuld.

⁴² 48 år (1884-1932).

⁴³ Larum 1:23, vid 90°-kurvan.

⁴⁴ Maj-Britt är dotter till Elias och Mia Andersson.

⁴⁵ Fjärdingsman Gustav och Annie Petersson och deras fem barn.

Hannäs Hembygdsförening

Hägerstad Skatte och Frälse Nystad

Den dagen vi flyttade till Nystad, då flyttade Greta och Helge Simonsson. De bodde i Sorkboet⁴⁷, som vi flyttade in i. De flyttade in där fjärdingsman hade bott. Fjärdingsman flyttade till Statgården⁴⁸. De tyckte inte om att de skulle flytta, det var inte så roligt för dem, men Greta skulle äntligen ha den lägenheten, så det var ingen återvändo, hon skulle bara ha den, så det var inte mer med det. Fjärdingsman bodde bara i Statgården i ett år medan de byggde Hägersro⁴⁹. Greta bodde inte så länge, bara hon fick göra av med fjärdingsmans. Sedan flyttade de ner till Fuld igen.

Sedan bodde KG's mamma och hans farmor i Arrendebostaden medan de renoverade herrgårdsbyggnaden⁵⁰ riktigt ordentligt. De reparerade, de byggde om den nästan. Själva stommen är kvar, men de renoverade väldigt ordentligt, till Britta kom dit 1949. Det var 1948-49 som de renoverade ordentligt.

Sedan flyttade Torsten och Sonja⁵¹ till Arrendebostaden. De hade taxistation här i Hannäs, och då bodde de där. Edit och Gunnar bodde kvar i den här änden.

När Torsten och Sonja fick Strandvillan färdig 1951, då flyttade Signe Andersson i Gatan⁵² in en kort tid, innan hon flyttade till Valdemarsvik. Hon hade velat bo kvar, men det skulle bli omändringar. Efter henne kom Allan och Gun-Britt, ja det var Edits dotter, de bodde i den änden mot herrgården.

När KG skulle arrendera ut gården 1963, då blev även Gunnar och Edit tvungna att flytta, då ville KG ha alltihop till Arrendebostad. Då slogs lägenheterna ihop till en bostad. De gjorde en öppning emellan finrummen, och likadant uppepå, så de kunde gå emellan sängkamrarna. Arrendatorn då kom ifrån Skår⁵³ och hette Göte Larsson⁵⁴. Han blev änklings 1965 och han hade arrendet till 1969.

Då kom Rudolf Johansson⁵⁵ och han var där i 20 år, han var kvar till 1989.

Då kom Conny Gustavsson⁵⁶ och han är kvar än.

⁴⁶ Hägerstad Frälse Arrendebostad.

⁴⁷ Sorkboet var lägenheten i den norra flygeln till Hägerstad Frälse.

⁴⁸ Solvestad Statgård.

⁴⁹ Hägerstad Frälse Hägersro.

⁵⁰ Hägerstad Frälse Mangårdsbyggnad restaurerades och moderniserades 1948 med el, vatten, avlopp, centralvärme, varmvatten, wc och badrum.

⁵¹ Torsten och Sonja Johansson.

⁵² Rumma Gatan.

⁵³ Bestorp Skår.

⁵⁴ Göte Larsson var arrendator på Hägerstad Frälse 1963-1969

⁵⁵ Rudolf och Märta Johansson var arrendatorer på Hägerstad Frälse 1969-1989

⁵⁶ Conny och Birgitta Gustavsson var arrendatorer på Hägerstad Frälse 1989-2014